

ВІД ІСТОРІЇ ДО СУЧАСНОСТІ

Входячи до складу багатонаціональної Речіпосполитої, Львів займав чільне місце в системі королівської пошти. Пошту в її сучасному розумінні у Польщі запровадив у 1558 році король Зигмунт Август шляхом організації "пошти, або коней перепряжних" з Кракова через Відень до Венеції. У перші роки панування короля Зигмунта III (1587-1632) Краківсько-Венеційський тракт продовжується до Варшави, створюється також тракт Гданськ—Торунь—Познань—Вроцлав, який поєднується з попереднім. У 1629 році флорентійський купець Роберто Бандінееллі заснував першу пошту у Львові. Пошту відсиляли через "курсорів" щосуботи в двох напрямках: на Замостя—Люблін—Варшаву—Торунь—Гданськ та на Ярослав—Ряшів—Тарнів—Краків. На бажання висилали посилки і в інші сторони. Розміщувалась пошта в будинку № 2 на площі Ринок (палаццо Бандінееллі). Згодом Львівська пошта постійно обслуговує і тракт на Кам'янець-Подільський, розширюючи, таким чином, мережу королівської пошти на схід.

Крім Львова, ще до першого розподілу Польщі (1772 р.) були організовані також поштові уряди на Львівщині у Бродах, Золочеві, Раві-Руській, Янові.

Рік 1764 був переломним у розвитку пошти на землях під польським управлінням. На підставі універсалу від 18 грудня 1764 року, виданого королем Станіславом Августом, здійснено ґрунтовну перебудову поштової справи виходячи з новочасних засад поштарства. Була видана інструкція про повсюдне застосування урядових поштових пе-

чаток і штемпелів. Серед 17-ти поштових печаток з часів 1769-1793 років, які дійшли до наших часів, збереглася печатка Львова з 1766 року, а також поштовий штемпель приблизно цього періоду (до 1772 року).

Все це засвідчує вагомую роль Львова як суб'єкта формування поштової спільноти Європи.

Після розподілу Польщі у 1772 році Львів як столиця Галичини і Володимирії увійшов до складу Австрійської імперії.

За час до її розпаду у 1918 році в Галичині функціонувало понад 1014 поштових урядів, з яких 109 (11%) — створені ще у XVIII ст. З їх числа на українських етнічних землях (території східної Галичини) були створені 76 (тобто 70% з них), а на Львівщині було створено понад 30 (або 30% від загального числа). У самому Львові за часів Австро-Угорщини існувало 21 поштове відділення, з яких, крім центрального, що існувало з XVIII ст., решта створені з 1862 по 1900 роки.

З першого дня державності Галичини — 1 листопада 1918 року — українці перейняли всі ділянки влади до своїх рук, в тому числі і пошту, яка проіснувала до літа 1919 року, тобто до часу, коли набагато чисельніша і краще озброєна французами польська армія генерала Галлера зайняла територію ЗУНР по Збруч.

У 1890 році по вул. Словацького, 1 було закінчено будівництво нового будинку Львівської пошти, де розмістилась і Дирекція пошт.

Про організацію роботи пошти в період між першою і другою світовими війнами відомо тільки те, що Дирекція округу пошти і телеграфу складалася з 11 відділів, які розміщувались у будинку по вул. Словацького, 1, а також у поштовому будинку біля вокзалу.

У післявоєнні роки у Львові і області почала розвиватись сітка поштових відділень зв'язку. З приєднанням у 1959 році Дрогобицької області до Львівської територія області значно збільшилась, як і збільшилась кількість відділень зв'язку. Побудовано нові приміщення Буського, Жидачівського, Пустомитівського, Старосамбірського,

Мостиського, Сокальського, Радехівського, Червоноградського вузлів зв'язку. Перейшли у перебудовані і реконструйовані приміщення Дрогобицький, Перемишлянський, Сколівський, Яворівський вузли зв'язку, а в цьому році справили новосілля Миколаївський і Городоцький. Тільки за період з 1972 року в області відкрито у містах і селах понад 40 відділень зв'язку, зараз їх нараховується 732, в тому числі 553 сільських. Проводиться велика робота по заміні непридатних приміщень, особливо в сільській місцевості.

У відповідності з наказом Міністерства зв'язку України з 1 січня 1995 року обласне підприємство зв'язку розділилось на два окремі підприємства: обласне підприємство поштового зв'язку "Львівпошта" та обласне підприємство електрозв'язку "Львівтелеком".

З цього часу пошта Львівщини стала самостійною і повністю відповідає за забезпечення послугами поштового зв'язку населення, підприємств, організацій та установ області.

В підприємстві тепер працює 6580 чоловік.

Пошта надає послуги поштового зв'язку по прийому та врученню кореспонденції, цінних листів і бандеролей, посилок, переказів, доставці періодичних видань, врученню пенсій та допомог. Крім цього, на пошті зараз надається багато інших нетрадиційних послуг, в тому числі прийом різних платежів за послуги електрозв'язку та інше. Поштові відділення також займаються реалізацією населенню різних господарських товарів, особливо в сільській місцевості.

У перспективі — автоматизація, комп'ютеризація робочих місць у відділеннях зв'язку, організація електронної пошти до районних центрів, введення зонального принципу сортування поштових відправлень з метою прискорення їх проходження від відправника до адресата.

*Генеральний директор
А.І. КИДИСЮК*

Львівська пошта Бандінееллі

Життя будь-якого суспільства сьогодні неможливо уявити без поштової служби. Відомо, що в стародавні часи зв'язок між людьми та державами підтримувався за допомогою кур'єрів, які усно або в письмовій формі передавали інформацію. Своїх кур'єрів мали князі, університети і великі монастирі. У XII-XIII ст. славилися своєю пунктуальністю, надійністю і швидкістю гінці італійських університетів з Болоньї, Салерно, Неаполя, французької Тулузи, згодом — гінці Паризької Сорбонни. З розвитком міст формується інститут міських кур'єрів, особливого поширення він набуває у великих центрах Німеччини та Італії. Гінці були у віданні магістрату, якому під присягою зобов'язані були підкорятися. Вони виступали з міста в певні визначені дні. Доставляли за призначенням кореспонденцію магістрату та міщан, з яких брали плату згідно встановленої такси.

Слово пошта походить від італійського *posta* і є скороченням від *statio posita*, що означало станцію для переміни коней. Перші спеціально організовані станції були організовані у Німеччині. Тоді поштою за встановленою такою перевозили кореспонденцію, а в деяких країнах також і людей.

Іноді за згодою з магістратами та купецькими гільдіями перевезенням пошти займалися окремі ремісничі цехи, як наприклад цех різників у Німеччині. Ця так звана Пошта м'ясників (*Metzger Post*) проіснувала до XVII ст. Першою поштою, організованою на міжнародній основі, була пошта, яку заклала родина Таксіс у 1516 р. у м. Бергамо. Професійних кур'єрів ще у Стародавньому Римі називали курсорами.

Курсори родини Таксіс пробігали віддалі від Брюсселя до Парижа за 36 годин влітку та 40 годин взимку.

Початки поштової справи у Львові були започатковані в кінці XVI-на початку XVII ст. Це був період, коли у нашому місті перебувало багато вихідців з Італії. Серед них — купці, будівничі, художники. Доменіко Монтеллупі — купець, який вважається засновником пошти у Кракові, — розпочав організацію такої служби у Львові у 1625. Вдосконалив і зорганізував її інший італієць Роберто Бандінееллі, який на початку XVII ст. придбав на пл. Ринок кам'яницю і став львівським громадянином. Роберто Бандінееллі був внуком відомого скульптора Бартоломео Бандінееллі, який, зокрема, створив для площі Сеньйорії у Флоренції скульптуру Геракла. У 1629 р., згідно декрету польського короля Сігізмунда III, Роберто Бандінееллі був прийнятий до королівської свити й одночасно отримав привілей на ведення королівської пошти до Італії та інших закордонних міст. Тоді ж воєвода Руських земель С.Любомирський та польний гетьман коронний С.Конєцпольський видали універсали, в яких брали Бандінееллі під свою опіку та протекцію, проголошували важливість такої справи як організація пошти, бо вона потрібна громадянству та краю, закликали не чинити перешкод та прикrostей у цій важливій справі та допомагати Бандінееллі.

В порозумінні з львівським магістратом Бандінееллі уклав з радою міста план організації пошти — так званий *Ordinatio Posthal*.

Документ цей зберігся до наших днів у Центральному історичному архіві. Текст його одночасно був своєрідним оголошенням-зверненням про те, що "Пошта зі Львова до Любліна, до Варшави, до Торуня, Гданська, а також в інші краї та ... з цих же місць назад знатному панові Роберто Бандінееллі на поштміністерство надана". 12 травня 1629 р. текст Ординації був занесений до міських книг.

Пошта зі Львова відправлялася один раз на тиждень, у суботу. Обслуговували пошту 17 курсорів, один з них був за старшого. Ось імена тих, які тоді працювали поштарями: Симон або Ломиводе, Варфоломій Козел, Ян Мосцінський, Мартин Сокирник, Мартин Капуста, Ян Суровка, Мартин Опришко, Станіслав Воловець, Яків Каменський, Андрій Опришко або Плахта, Войтех Швець з Башти,

Проект інтер'єру музею "Стара пошта" у колишньому палаці Бандінееллі, 1979 р.

Мартин, який ходить від жидів, Валентин високий, який ходить до жидів, Ворона Шарпаний, Бенек колишній Ціпак, Ян Волох з Підгір'я, Гресько Сокирник.

Курсори зобов'язані були складати присягу. Обов'язки їх були чітко визначені: курсор, який летів до Варшави, туди й назад повинен був повернутися за два тижні, а коли б цього не міг вчинити з якоїсь причини, повинен був письмово виправдати своє запізнення; якщо цього не зробить, то буде покараний на 5 гривень і ув'язнений. Курсор не повинен був самовільно брати листи, за це міг бути покараний штрафом (до 8 гривень), ув'язненням та позбавленням права на курсорство.

Коли б якийсь лист загубився або був затриманий чи розпечатаний, курсор повинен був виправдовуватися перед кореспондентом. А коли б це трапилося через його недбалість або лихі наміри, мав бути суворо покараний.

Від кореспондентів не брали за послуги більше встановленої суми.

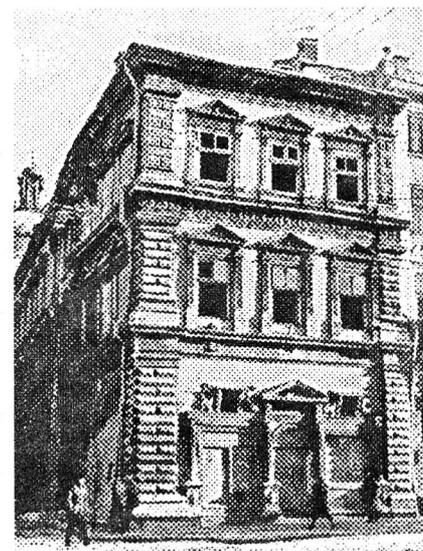
Такса встановлювалася залежності від віддалі та розмірів аркуша.

Коли б у якогось городянина виникла потреба терміново відправити кореспонденцію (не чекаючи суботи), тоді поштмістер зобов'язувався надати йому окремого курсора. Але городянин при цьому повинен був сам випроводити курсора за місто, де той не мав права додатково по дорозі взяти ще якусь кореспонденцію. За порушення цього правила курсора карали штрафом (до 30 гривень). Цей штраф йшов на потреби пошти. За бажанням курсора, йому видавалося відповідне посвідчення про сплачений ним штраф.

Історія зберігала нам не тільки імена перших професійних поштарів, але й будинок, де мешкав Р.Бандінееллі і де розміщувалася пошта, організована ним у 1629 р. Сьогодні це кутовий будинок пл.Ринок та вул. Ставропігійської. Це одна з кращих ренесансних споруд в комплексі будівель ринкової площі. За своєю композицією і декором будинок нагадує відомі палаци Пандольфіні у Флоренції та Фарнезе у Римі. (На жаль, невідомим залишається ім'я архітектора). Особливо багатим і виразним є декор бокового фасаду з довгими рядами вікон, оздобленими трикутниками і лучкоподібними сандриками. Вражає філігранна робота майстрів-каменярів, які обробляли камінь, що ним викладені стіни (рустика різних форм і розмірів, декоративно оздоблені колони, мотив т.зв. риб'ячої луски); зооморфні форми головного фасаду; багатий (ще не так давно) архітектурний декор інтер'єру.

В підвалах — готичні склепіння.

Лише нігілізмом та непрофесійністю відповідних служб можна пояснити факт, що в наш час будинок (а це пам'ятка історії та архітектури) був доведений до аварійного стану. Більше 20-ти років у ньому планувалося відкрити невеличкий музей пошти. На згадку про ту, що її майже 370 років тому заклав Роберто Бандінееллі у Львові.

Кол. палац Бандінееллі у 1996 році

Ordinatio Posthal

Статут пошти Роберто Бандінеїлі, вписаний до Львівських гродських книг

Пошта зі Львова до Любліна, до Варшави, до Торуня, до даньська, також до Кракова і в інші чужі краї, з реверсалом¹ з тих же місць назад. За привілеєм ЙКМці Пана Нашого Милостивого Зигмунта III, що нами щасливо панує², Роберту Бандінеїлі на поштмістрство даний.

Нижчеописаний порядок ЙКМці Пани Радні Львівські для зручнішої вигоди всякого стану людям і для впорядкованої відправи пошти зі Львова до Варшави і до Гданьська, також до Кракова і в інші сторони із згаданим паном Бандінеїлі обговорений і внесений до міських публичних книг Anno 1629 die 12 Maji і для загальної відомості усіх з тих же книг є автентично виданий.

Насамперед, якби будь-який міщанин або якого-небудь стану львівський громадянин терміново потребував би курсора і не міг би чекати до суботи, коли буде відправлятися пошта, а хотів би скритно вислати листа, тоді Поштмістр зобов'язаний і повинен такому міщанинові дати вибрати королівського курсора³, на то депутованого, якого він схоче. Таким чином: аби той міщанин того курсора відпровадив за місто, щоб той не наважився в місті і на передмістях чужих листів з тою ж okazjiю з собою брати. Який вони можуть послати, коли буде потреба вислати курсорів, і тоді на них буде накладена пеня 30 гривень⁴, котрі мають бути обернені на потребу пошти. З чого поштмістр (якщо буде потрібно) зобов'язаний виставити рахунок.

А щоб воля Короля ЙМці з боку такової пошти була виконана і до того потрібного і корисного звичаю прийшла, постановлено, щоб ті нижчеописані курсори, що звикли бігати зі Львова з листами, не осмілювалися до Замостя, Любліна, Варшави, Торуня, Гданьська, Кракова, Кам'янця і Яс звідси ходити до цих вищеперелічених міст, під присягою без відома Поштмістра королівського. Котрий Поштмістр буде старатися, щоб ці курсори склали присягу перед ЙКМці Панами Радними або перед паном Війтом Львівським. Котрої присяги така буде рота:

“Перший пункт. Щоб курсор зараз влітку був би тут з Варшави завжди і там і тут принаймні за два тижні. А коли б цього не зміг зробити через якусь перепону, тоді все від уряду або від кореспондентів поштмістровських повинен мати свідоцтво. А коли б того не мав, тоді дістане кару 5 гривень і буде ув'язнений.

Другий пункт. Щоб не насмілювався брати чужих листів в той час, коли буде викликаний і відправлений Поштмістром зі Львова або кореспондентами пана Поштмістра з нижчеперелічених міст, або міщанином або громадянином з нижче перелічених міст буде викликаний, як сказано вище. Під загрозою кари 8 гривень, також ув'язнення і втрати курсорства. Щоб більше не насмілювався ходити до

всіх вказаних міст йому має бути заборонено.

Третій пункт на курсорів. Якщо трапиться, що якийсь лист загубився чи затримався, або був відкритий кимось, до кого він не призначається, тоді має курсор досконально виправдатися перед тим, кому був лист і хто укривджений курсором. А якщо шкода станеться через його злий умисл або недбалість, тоді має бути суворо покараний. А котрий курсор не схоче перестерігати викладеної вище присяги, тоді не має наважуватися до згаданих міст без відома і дозволу Пана Поштмістра або його кореспондентів бігати і найматися під загрозою суворой кари”.

Для того, щоб курсори пильнували всі ті вищеперелічені речі, Поштмістр зобов'язаний мати між тих курсорів, призначених до Пошти, котрих буде на то вибрано біля дванадцяти, старшого, обов'язком якого буде перестерігати, щоб кожний з них сумлінно виконував свої обов'язки, з відповідною за той пильний нагляд винагородою.

Також зобов'язується королівський Поштмістр проявити усю пильність, щоб сумлінно і порядно кожному послужити і догодити якомога найліпше. А якщо такий еггог⁵ від затримки листів коли б то допу-

стив, тоді буде готовий виправдатися перед кожним.

А від усяких листів не наважиться як пан Поштмістр, так і кореспонденти його брати більше, ніж згідно нижченаведеної такси, яка з ним узгоджена:

“Пошта Варшавська. Від піваркуша або від пів луга⁶ зі Львова до Замостя гр. 1,5; До Любліна гр. 2; До Варшави гр. 3; До Торуня 4,5; До Гданьська гр. 6”

“Пошта Краківська. Від піваркуша або пів луга. Зі Львова до Ярослава гр. 1; До Ряшева гр. 1,5; До Тарнова гр. 2; До Кракова гр. 3”

Таким самим чином має нараховуватися плата за листи в більш віддалені країни згідно ваги листів і пропорції віддалі до міст.

Підготував та переклав з польської Павло ГРАНКІН

за кн.: *Władysław Łoziński. Patrycyat i mieszczaństwo lwowskie w XVI-XVII wieku. – Wyd. Hubrynowicz & Schmidt. Lwow, 1902. – S. 178-180.*

Примітки:

1. з реверсалом - зі зворотним маршрутом
2. За привілеєм ЙКМці... - привілей надано 4.III.1629 р. у Варшаві.
3. Курсор - листонша, кур'єр
4. Гривня - монета, що дорівнювала 48 грошам (на той час 1 золотий = 4 срібні злоти = 120 грошей)
5. Еггог - помилка, проступок (Łoziński. Op.cit. – S. 180-181)
6. Луг - міра ваги, дорівнювала 14, 613 г.

...Аби той міщанин того курсора відпровадив за місто, щоб той не наважувся в місті і на передмістях чужих листів з тою ж okazjiю брати.

Рис. П.Гранкіна

Дрогобицька пошта і поштарі

Ще в XVI ст. Дрогобич був поєднаний з іншими містами поштовим зв'язком. Так, відомо, що з дрогобицького замку, резиденції старости, в міру потреби доставляли листи мешканці передмістя Війтівська Гора. Це поселення у 1540 році перейшло в підпорядкування дрогобицького старости і було зобов'язане надавати посланців для виконання поштових доручень. Часто посланець, виконуючи доручення старости, повертався додому через місяць, чи навіть півтора, і був такий стомлений, що цілий тиждень не міг приступити до роботи. Про його власні коні й говорити було нічого.

Так, зі скарги Івана Левинського з Війтівської Гори на ім'я дрогобицького старости довідуємось, що, виконуючи доручення до Перемишля, він у 1720 році втратив коня і зазнав великих збитків. Такі факти породжували нарікання, які переростали у невдоволення. Тому староста не раз примушував розвозити пошту двірських слуг.

Пізніше, у 1749 році, поштова повинність Війтівської Гори була замінена грошовою платнею. Роль старостинської пошти значно зросла. На цей час припадає вимога дрогобицького старости Вацлава Жевуського, аби дрогобицькі міщани для своїх потреб користувалися послугами старостинської пошти, тобто послугами двірських слуг.

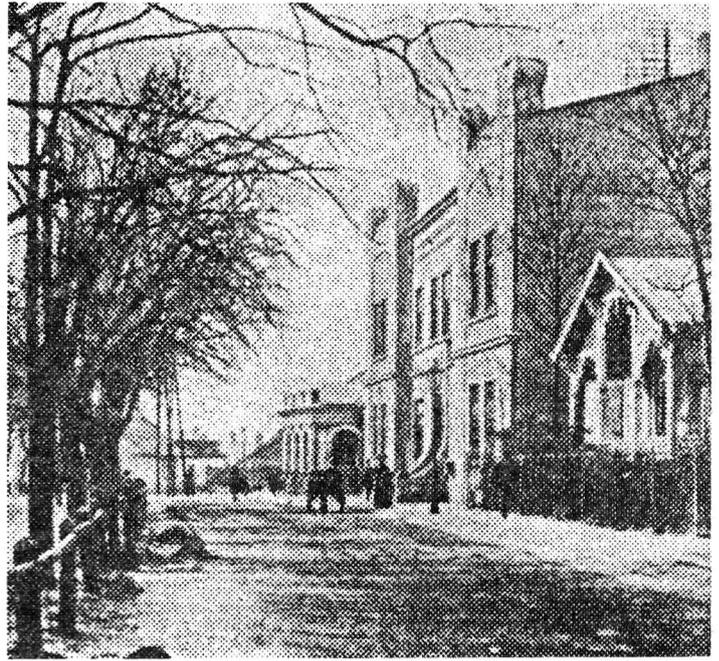
Влітку 1756 року в старостинському замку м. Дрогобича між дрогобицьким старостою Вацлавом Жевуським, громадою Війтівської Гори та дрогобицьким магістратом була укладена спеціальна угода, котра мала покласти край поштовим непорозумінням та навести лад у діяльності пошти. За угодою, на утримання поштового зв'язку староство щорічно виділяло по 100 злотих, а громада Війтівської Гори та дрогобицький магістрат — по 50 злотих. Також передбачалося, що дрогобицький магістрат буде утримувати пошт-

містра, поштаря, купити коня, шкіряну торбу з колодкою (замком) і металеву трубку. Міщани могли безплатно користуватися поштовими послугами, тобто надсилати і отримувати листи. А ось передміщани та євреї були позбавлені цього права і мусили платити за кожного "піваркушевого" листа з конвертом 6 грошів.

Міський писар зголосився зайняти посаду поштомістра, а староство так розщедрилося, що на потреби пошти подарувало власного коня. Так що у червні 1756 року з Дрогобича до Львова була відправлена перша пошта. З того часу вона з Дрогобича відправлялася регулярно, щопонеділка пополудні, а в середу вночі поштар повертався зі Львова і до кінця тижня відпочивав. Поштар не тільки доставляв листи, але й за певну винагороду міг зі Львова привезти бочівку доброго вина. Сполучення зі Львовом відбувалося через містечко Комарно, де не раз на поштаря чатувала небезпека. Особливо надокучали люди пана Фредра.

Суттєві зміни у діяльності пошти відбулися внаслідок реформи, проведеної польським королем Станаславом Августом 18 грудня 1764 року. Була запроваджена для всіх без винятку однакова тарифна оплата. Тоді ж вперше було використано таке поняття, як таємниця листування. Особлива увага зверталася на точність та безпеку і гарантію доставки листів. Відтоді діяльність пошти набрала цивілізованого вигляду. Біля поштових трактів було побудовано поштові станції, стояли стайні для поштових коней. Поряд вирости корчми, де можна було випити і попоїсти.

За австрійського панування в Галичині поштові станції були побудовані щодві поштові милі, здійснені деякі нововведення. Наприклад, у 1803 році з Дрогобича до Львова почав курсувати перший поштовий диліжанс. Дорогі у цей час були погані. У 1860 році в с. Лішня

Давнє приміщення дрогобицької пошти. Фото поч. XX ст.

з поштового диліжансу випав мішок з грішми. Селяни не знали, що це за папери. "Гарні" папірці понаклеювали на стінах, інші, з великої поваги, повпихали в образи. Правда, скоро всі вони були повернуті поштовому відомству.

У 1850 році в Дрогобичі на листах, які почали надходити з Відня, з'явилися перші поштові марки. Як вид оплати за поштові послуги, поштові марки в м. Дрогобичі були вперше використані у 1863 році. Як бачимо, був довгий шлях зі столиці до окраїн, але науково-технічний прогрес не міг обминути окраїн імперії.

З нарису Венедикта Площанського "Королівське вільне місто Дрогобич", надрукованої в 1867 році, довідуємось, що в цей час у Дрогобичі працював телеграф. А 31 грудня 1872 року дрогобичани отримали перший лист, доставлений з м. Самбора поїздом.

Треба зазначити, що переважна більшість населення поштою не користувалася. Лист у селі був рідкістю. Якщо він і з'являвся, то його одержували переважно священник та сільський вчитель.

Діяльність пошти значно зросла після 1902 року — періоду масової еміграції до Америки. Тоді починали надходити листи, повідомлення, пакунки. Пожвавили роботу пошти і громадські та культурно-освітні українські організації, що виникли в селах.

Пошта в м. Дрогобичі працювала справно. На початку 1900-х років добрими листоношами в місті були Станіслав Лесяк із Завіжної вулиці та Микола Кушнір, який загинув на війні у 1914 році. Іван Булькевич, поштар зі Зваричської вулиці, відзначався тим, що пошту розносили дуже точно, люди по ньому навіть годинники перевіряли.

У 1906 році востаннє по Дрогобичу роз'їжджав чорний диліжанс, що розвозив пошту та пакунки до крамниць. На ньому сидів поштар і час від часу трубів у поштову сурму, надаючи місту неповторного середньовічного колориту.

Від часу виникнення дрогобицька пошта знаходилася на одному й тому ж місці з незначними переміщеннями. Довгий час вона діяла в хаті шевців Кікевичів, яку в них ще в 1770-х роках винаймало місто. Приблизно у 1890-ті роки для потреб пошти здав у оренду власний будинок багатий дрогобицький єврей, довговічний радний та віце-бургомістр Якуб Фаерштейн. Незабаром австрійські власті за велику ціну викупили цей будинок. Дрогобицька пошта і донині знаходиться на цьому місці, правда, вже у новому будинку.

Петро СОВ'ЯК

Скорочений передрук з газети "Дрогобицький колекціонер" — 1992. — Ч.1.

Будинки Головної пошти на тлі історії її розвитку (XVIII-XX ст.)

Першу фіксацію будинку пошти на львівських гравюрах знаходимо у мідериті Ф. Пернера "Львів із північного заходу, з гори Страчення" (1775-1777), де на Галицькому передмісті між Галицькою брамою і монастирем кармелітів літерою "Т" позначено палац, який у легенді гравюри названий "La Maison des Postes". Цей палац у XVII-

служби могли вже приймати цінні відправлення, не питаючи дозволу згори. Крім того при львівському поштамті була організована власна експедиційна команда — диліжансна пошта. Вуличка, що проходила від поштового палацу (у ньому, реконструйованому на поч. XX ст., тепер міститься Обласна бібліотека) вздовж монастирської стіни (у 1789 р. вона стала стіною в'язниці) і перетинала суч. вул. кн. Романа (тоді ще не було будинку Крайового суду, 1892), до 1867 р. називалась вулицею Старої пошти.

Після переможного для Австрії завершення наполеонівських війн у Львові простежується містобудівельний розвиток з відповідними змінами у локалізації окремих інституцій. Вали Гетьманські як новосформована головна міська артерія отримують небезпечного конкурента — Губернаторські Вали (кол. Коморовщина). У 1821 тут був вибудований перший палац губернатора, попередник монументального будинку Намісництва, 1878 (тепер — Облвиконкому). Поруч з палацем на розі вулиць Винниченка (кол. Чернецького) і Дарвіна (кол. дорога до Францисканів) повстав скромний двопо-

верховий будинок пошти, який був одночасно оселею керівника поштових служб (тоді ним був Флоріан Габель). Сам поштовий персонал був невеликим (бл. 20 осіб). Крім керівника сюди входили старший контролер, чотири офіцери кінної пошти, експедитор, кондуктор, листоноші. Листи ізраелітів, як і в минулі століття, розносив спеціально призначений "жидівський листоноша".

Настільки малий персонал не міг цілком задовільнити потреби поштового зв'язку. Тільки два рази на тиждень стоси листів надходили до Львова з провінції, а щоденно поштові диліжанси курсували тільки до Відня. Кожний такий приїзд привертав увагу мешканців. Навколо точилися розмови, а головним запитанням було, коли наступного разу, звичайно, при умові сприятливої погоди, можна сподіватись на прибуття пошти.

Реорганізація 1829 об'єднала служби листової (кур'єрської) і диліжансної пошт. Функціонерам було надано більше повноважень. Всі провінційні служби, у т.ч. львівська, отримали статус адміністративних інстанцій I ступеня, які тільки у надзвичайних випадках повинні були звертатись за дозволом політичного шефа провінції.

Затісним стає для служб у Львові будинок на Губернаторських Валах, поштовий дім переносять ближче до центру, у будинок на суч. просп. Свободи 1-3 (тодішня вул. Карла

Людвіга). Повноваження керівників пошти згодом ще більше розширюються. У 1850 їх офіційно проголошено директорами, яких спочатку на Галичині і Буковині було троє — у Кракові, Львові і Чернівцях, однак вже у 1852 всі вони були підпорядковані Львівській дирекції (разом з експедиціями до Ботошан і Ясс). У 1852-56 і знову у 1884 у підпорядкуванні пошти знаходилась телеграфна служба. Проте спеціальний службовий телеграф Львів-Відень був тільки у розпорядженні намісника Галичини.

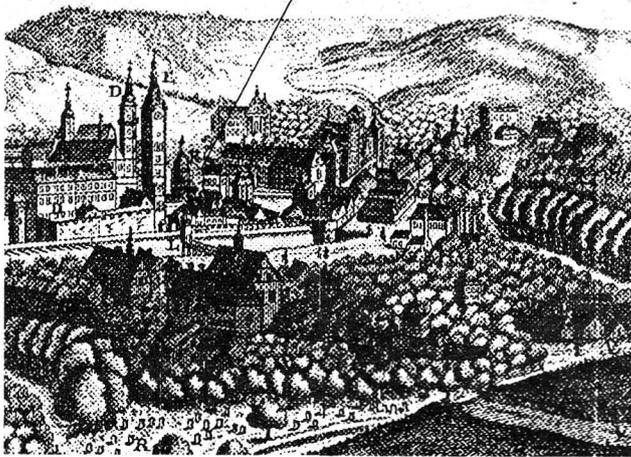
В цей час вже чувся замах гудок локомотива. Залізничні колії, як гілки величезного дерева, швидко розрослися по галицькій землі. Поштовий вагон став головним помічником диліжанса. При двірцях почали утворюватись поштові відділення — перші були у Львові, Кракові і Чернівцях (1860-і рр.).

У 1860-х-70-х рр., з наданням Галичині статусу автономної провінції, з появою розгалуженої системи банків і кредитних товариств, з'являються різноманітні професійні об'єднання. Пошта не була виключенням. У 1868 р. за ініціативою Альбіна Альєвського виникає "Співтовариство ц.к. пошмістрів, поштекспедієнтів і поштекспедиторів Галичини, Буковини і Вел. князівства Краківського", у 1878 — "Товариство поштових службовців у Львові", а у 1880 — найбільш відоме "Товариство допомоги поштових працівників Галичини і Вел. кн. Краківського" (пізніше — "Товариство допомоги працівників пошти, телеграфу і телефону), метою якого були опіка і піклування про працівників. Пізніше, у XX ст. коштом товариства був вибудований поштовий дім здоров'я у Гребеніві (1927). Коштом цього товариства була видана монографія W. Świk (псевдонім Ю.Б. Хлодецького) "Rys dziejów poczty i telegrafów" (1896), інформуюча з якої у значній мірі допомогла у написанні даної статті.

В ост. трет. XIX ст. економіка Галичини відчула значний прогрес, засоби зв'язку вимагали все більшої оперативності, а поштові служби — збільшення кадрів і розширення апартаментів. У 1885 р. у Відні було прийняте рішення про будівництво великого будинку головної пошти у Львові (майже одночасно — у Кракові і Чернівцях). У тому ж році для поштового дому була закуплена ділянка вздовж вул. Словацького, що належала греко-католицькій семінарії. У 1886 газета "Слово" (N 58) повідомляє, що у планах, розроблених інж. С.Гавришкевичем міністерство у Відні зробило лише незначні зміни. За будівництво пошт відповідало Міністерство торгівлі, а безпосередньо — центральний інспектор пошт Адольф Кох де Лянгетре (A. Koch de Langetreu). Зміни у плані Гавришкевича вносив Фрідріх Зетц (Setz), який розробляв остаточні проекти також для будинків пошти у Празі, Кракові і Чернівцях. Нагляд за виконанням робіт у Львові було доручено Ю.Браунзаису, будівельному раднику. Безпосереднім виконанням займалася спілка архітекторів і підприємців Рамулта і Цибульського.

Будівництво головного львівського поштамту велось у 1887-1889 р. Посвячений він був греко-католиками, — правдоподібно, в зв'язку з розміщенням нового будинку впритул до греко-католицької семінарії. Можливо, таке сусідство, а, зрештою, і купівля ґрунтів під будівництво у греко-католиків, якоюсь мірою вплинуло на вибір кандидатури проєктанта — ним був українець за походженням Сильвестр Гавришкевич.

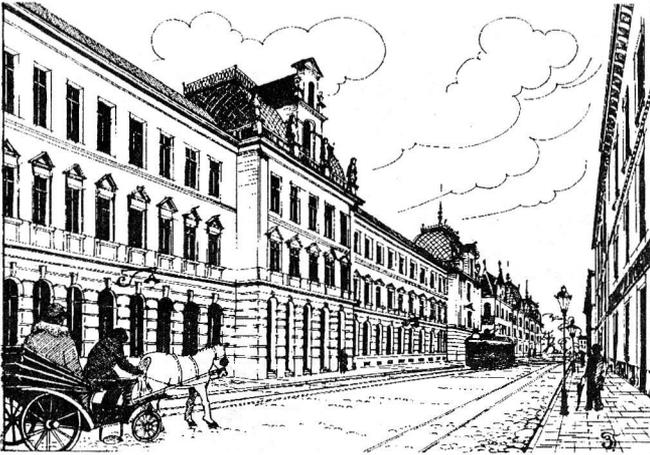
Пошта у колишньому палаці
Бєсядецьких, 1775 р.

Фрагмент гравюри Ф.Пернера "Вид
Львова з гори Страчення", 1775-1777 рр.

XVIII ст. почергово належав Потоцьким, Коморовським, Уленецьким, Бєсядецьким, Бєльським, і на топографічному плані Жана Детча (1770 р.) показаний ще як палац Бєльських. Отже пошта розмістилась тут тільки після ревіндикації (прилучення Галичини до Австрії, 1772 р.), що підтверджує у своїй популярній монографії "Obrazy z przeszłości Galicyi i Krakowa" (1896) Ст. Шнюр-Пєпловський (St. Schnür-Pepłowski), вказуючи однак, що крім пошти у цьому палаці, що перейшов тепер у державну власність, розмістились ще й регіональні владні структури. Слід зазначити, що кількома роками пізніше під час "йозефінської касації" (1786) австрійські власті планували закрити монастир бернардинів, а у звільнених кляшторних приміщеннях розмістити поштамт. Однак опір прихожан при підтримці тодішнього губернатора Галичини був настільки сильним, що австрійці змушені були відмовитись від цього плану. Знаходження пошти і відділів державної адміністрації в одному будинку не було випадковим явищем: служба пошти крім перевозу листів не могла виконувати самостійно інших поштових операцій; так, будь-які депеші до урядових інстанцій у Відні могли бути відправленими тільки з дозволу губернатора.

Тільки у самому кінці XVIII ст. самостійність пошти була дещо розширена:

Будинок Головної пошти на поч. ХХ ст. Рис. Г.Зіміной

Будинок був "П"-подібним у плані, і разом з сусідньою спорудою семінарії вони утворювали замкнене подвір'я, до якого через брами від вулиць Сикстуської (Дорошенка) і Коперніка в'їжджали поштові диліжанси. Це була типова адміністративна будівля у стилі неоренесанс, з трьома ризалітами, завершеними мансардними дахами; карниз центрального ризаліту увінчував аттик з чотирма алегоричними фігурами. Такій масивній будівлі було затісно на вузькій вулиці. Але подібне розташування було для Львова і взагалі для містобудівництва ХІХ-ХХ ст. типовим явищем (як приклади — будинок Управління залізниць на вул. Січових Стрільців, 1887 р., будинок Краєвого суду, 1892, недотримання статутних положень щодо висотності житлових будинків на багатьох львівських вулицях). Зазначимо, що будинок головної пошти був розміщений недалеко від органів крайового управління — будинку Галицького сейму (тепер — Університет ім. Ів.Франка).

Будинок головної пошти проіснував у первісному варіанті близько 30-ти років. У листопаді 1918 р. своє руйнівне клеймо наклала на нього польсько-українська війна.

4 листопада один з польських підрозділів, просуваючись вниз вулицею Сикстуською (Дорошенка), захопив будинок української духовної семінарії і створив реальну загрозу залозі в головній пошті. Через два дні полякам вдалося через дах вдертися у північне крило будинку і підпалити його; українські підрозділи відійшли у ліве крило будівлі (від вул. Коперніка). Однак під час гасіння пожежі міська пожежна сторожа дійшла до змови з поляками і допустила їх відділи в будинок ще до кінця пожежі. Пошта була втрачена для захисників, і тепер, протягом кількох днів перетворилась на форпост польських бойових позицій, що клином врізались в українську оборону. До 21 листопада лінія фронту була незмінною: тривала позиційна боротьба, під час якої українські скоростріли обстрілювали поштамт з цитаделі.

Після припинення боїв колись помпезний будинок являв сумну картину. Пожежа знищила праве крило від вул. Сикстуської, середню частину від вул. Словацького, включно з вестибюлем і сходовою кліткою. Було спалено дах, спустошено внутрішню частину будинку, аж по пивниці. Величезні завали було видно крізь порожні віконні прорізи.

Кам'яний гзімс сильно виступав, загрожуючи власти і примушуючи перехожих далеко обходити цю руїну.

Придатною для роботи поштових відділів виявилось тільки ліве (південне) крило будинку, де в грудні 1918 р. були відкриті телеграфне і телефонне бюро.

Весною 1919 р. з ініціативою повної відбудови поштамту виступили кол. Технічна секція Намісництва і Міністерство пошт і телеграфів. У тому ж році Євген Червінський і Альфред Захаревич опрацювали проект реконструкції будинку. Головним нововведенням в ньому, порівняно з попередньою будівлею, було перенесення головних операційних залів у добудований з подвір'я об'єм на центральній осі. Це давало змогу запобігти скученню людей у вестибюлі. В плані т.ч. будинок з "П"-подібного перетворився на "Е"-подібний, і велике поштове подвір'я було розсічене на два менших. Після реалізації проекту ліве подвір'я призначалось для диліжансів листової пошти, праве — для пакункової. Місця було замало, у міжвоєнний період поштової служби виношували плани приєднання до поштамту сусіднього будинку семінарії.

Повертаючись до реалізації планів, зазначимо, що реконструкція велась, в зв'язку з воєнними обставинами, дуже повільно. Основні роботи по відбудові проводились у 1920 р., а спорудження додаткового центрального об'єму з великим операційним залом перенесли на 1921 р. Брак коштів і будівельних матеріалів унеможливив запровадження залізобетонного перекриття даху, воно знову стало дерев'яним. Однак порівняно з попередньою будівлею новий поштамт зазнав значного технічного вдосконалення. Було впроваджено сучасну вентиляційну систему: рух повітря у вестибюлі внаслідок постійного відкривання брам спеціальний вентилятор вводив у циркуляцію і впроваджував до спеціальної камери. Будинок посів устаткування центрального обігріву з шістьма котлами системи Штребля, сіткою труб і радіаторів, вмурованих у консолі стін.

Проект враховував устаткування електричного освітлення, газу і водогінно-каналізаційну системи. Є.Червінський і А.Захаревич значно змінили зовнішній вигляд будинку. На зміну неоренесансу прийшли строгі форми неокласицизму (самі архітектори називали цей стиль новим ампіром) без зайвої орнаментики і скульптурного декору. Об'єми будівлі організує центральний ризаліт, акцентований на осі над аттиком кам'яним профільованим навершям зі шпильми. Широкі аттикові парапети орнаментовані стилізованими рельєфами, які, правдоподібно, виконав, як і знищений пізніше герб, професор Промислової школи Юліан Белтовський. З декоративних елементів увагу привертають також решітки віконників у стилі ар деко на наріжних ризалітах.

У своєму незмінному вигляді будинок проіснував до кінця 1940-х рр. Однак деякі поштові служби ще у 20-х роках здійснили переїзд. У 1926 р. був зведений спеціальний будинок для Акціонерної телефонної спілки по вул. Сикстуській (Дорошенка), 26. Автором проекту був той самий архітектор — Євген Червінський.

Під кінець ІІ світової війни будинок Головного поштамту виглядав набагато краще свого попередника після першої світової. Однак і тепер не обійшлося без капітального ремонту. У 1948 р. міністри зв'язку СРСР і УРСР відвідали Львів. Після огляду головної поштової будівлі було прийняте рішення виділити 500 млн. крб. на відновлення будинку. Був розроблений проект реконструкції, погоджений у Міністерстві зв'язку України, і у 1949 розпочались відновні роботи (завершені у 1950), в ході яких були замінені перегородки, двері, підлога, перекриття. У приміщеннях розмістились численні служби — телеграфу, Союздруку, Будівельно-монтажного управління тощо.

У 1970-х після зведення поруч багатоповерхової споруди АМТМ з'явилась можливість звільнити приміщення у головній поштової будівлі. Архітектором Аполлоном Ограновичем був розроблений план реконструкції. У 1973-75 рр. у вестибюлі була відновлена мармурова підлога, за новим проектом виконані решітки вхідних дверей (Ап. Огранович), люстри і світильники були розроблені художником Ярославом Захарчишином. Скульптор Емануїл Мисько виконав ескізи чотирьох рельєфних композицій ("Голуб Ярославни", "Історія пошти", "Космос і пошта", "Телефон і телеграф"), відтворених у матеріалі Романом Миськом. Три вітражі в операційному залі створені Ярославом Серветником. Будівельними роботами керу-

Подвір'я Головної пошти після листопадових боїв у 1918 році. Тогочасне фото

вав тодішній головний інженер поштамту Микола Бойко.

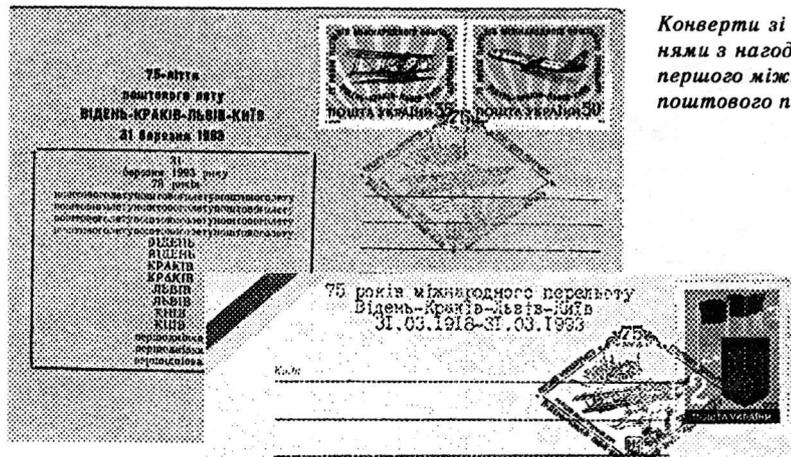
Проте роботи не були завершені: кошти на продовження реконструкції були несподівано заморожені.

У 1985 р. за проектом Василя Плихівського бригада ДІАЗу реставрувала головний фасад. Однак теперішній директор поштамту М.В. Бойко вважає, що головні роботи ще попереду. Він планує реконструювати фасад у тому вигляді, яким він був до 1918 р., а також довести до кінця роботи, започатковані у 1973 р.

Перші авіапоштові...

В історії світової повітряної пошти Львів належить до числа обранців, оскільки через наше місто пролягала перша в Європі регулярна авіалінія. Світова війна 1914-1918 років дала потужний імпульс для розвитку техніки, й, цілком зрозуміло, що неминуче зродилася ідея про використання всіх цих здобутків людської думки не лише як засобів вбивства, а й для задоволення повсякденних життєвих потреб. Перші, ще експериментальні заходи у перевезенні пошти літаками розпочали у травні-червні 1917 року італійці на трасі Рим-Турин, та гідролітаками, між Неаполем та Палермо на Сіцилії. Захищені від театру воєнних дій океаном, США підійшли до справи значно ґрунтовніше і з 1918 року урухомили регулярні перевезення пошти повітряною трасою поміж Вашингтоном та Нью-Йорком. Тим парадоксальніше виглядає ситуація, коли у зруйнованій війною Австро-Угорщині 11 березня 1918 року починає функціонувати авіалінія протяжністю більше 1500 км (на той час найдовша в світі) – Відень-Краків-Львів-Проскурів-Київ, з можливістю відгалуження з Проскурова до Одеси. Ініціатором всього заходу й керівником лінії був військовий пілот Август Рафт. Обслуговували трасу двохмоторні літаки німецького виробництва: “Альбатрос”, “Бранденбург” та “Румплер”, швидкість яких не перевищувала 150 км/год, але й це було набагато ефективніше, ніж можливості залізниці. Перші три тижні перевозилася тільки військова кореспонденція, а з 31 березня – й цивільна. Цей день можна вважати повновартісним відкриттям авіалінії. Для кореспонденції, яку вона обслуговувала, були зроблені спеціальні надруки на стандартних поштових марках слова “Авіапошта” та нової ціни. Варто звернути увагу на дві подробиці: це були останні цивільні марки Австро-Угорщини (Цісарсько-королівська польова пошта встигла у 1918 році видати ще декілька типів марок з портретом останнього імператора Карла). Ці ж марки стали першими знаками оплати авіапошти на території України. На закінчення слід нагадати, що аеродром, який обслуговував авіалінію, у Львові знаходився на Левандівці – на продовженні вулиці Сяйво, де вона стикується з Повітряною. Самі назви цих вулиць – відгомін романтики перших кроків людини у п'ятому океані.

Андрій ДОРУШ

Конверти зі спецпогашеннями з нагоди 75-річчя першого міжнародного поштового перельоту

OFFIZIELLE GEFRIEDERUNG
OFFIZIELLER ERSTTAGBRIEF
TAG DER BRIEFMARKE 1989

POSTFLUG WIEN - LEMBERG 1918
ПОШТОВИЙ ЛІТ ВИДІНЬ - ЛЬВІВ 1918

Перший авіаштемпель на поштовій марці. 1918 р.

Перша лінія повітряної пошти

Готується до виходу в світ монографічне дослідження Ярослава Янчака та В'ячеслава Чижевського про маловідомі сторінки історії української авіації. Робота, що носить назву “Крила над Галициною”, висвітлює розвиток повітроплавання, військової та цивільної авіації на теренах Західної України від минулого століття до сьогодення.

Читачу пропонується уривок з цієї праці, де йдеться про першу у світі регулярну поштову авіалінію, що проходила через Львів.

Перша у світі марка повітряної пошти була випущена у березні 1918 року і мала безпосереднє відношення до міста Львова. Передісторія цієї події така.

Для прискорення переговорів Австро-Угорщини з урядом УНР, оперативного зв'язку між представником Австрії в Україні графа Форгаха зі своїм керівництвом і прискореного обміну інформацією було вирішено налагодити поштові авіарейси, яким було призначено стати першою у світі регулярною міжна-

родною поштовою авіалінією. Її маршрут пролягав з Відня через Краків, Львів, Проскурів (Хмельницький) до Києва.

20 березня 1918 року у перший технічний рейс стартував літак “Бранденбург-Ц-1 (Brandenburg-C-1) з екіпажем у складі пілота Штідгубера та пілота-спостерігача обер-лейтенанта Егера. За пропозицією військового міністерства Австрії було вирішено провести таку подію в урочистих обставинах.

При виїзді на літовище Асперн були встановлені герби країн, пов'язаних цією авіалінією. Почесна варта з аеродромного персоналу і полкового оркестру четвертого полку піхоти вишикувалась, очікуючи прибуття генерального інспектора авіаційних військ ексгерцога Йозефа-Фердинанда. Після його приїзду урочистості почалися. З промовою до присутніх звернувся військовий інженер Штерер Штайнер, військовий міністр Австро-Угорщини, де він сказав, що через декілька хвилин у повітря підніметься літак, який здійснить свій перший політ до Києва. В майбутньому таку лінію буде відкрито і до Одеси. Нехай перша ластівка – політ до Києва стане вагомим внеском у справу укріплення дружніх стосунків між наймолодшою державою Європи – Україною – та стародавньою монархією Габсбургів.

Перші рейси були суто урядовими і військовими, але через деякий час вони перетворились у цивільний авіапоштовий зв'язок.

Доречі, цікаво зауважити, що подібна перша спроба відкрити поштової авіазв'язок в Америці закінчилась казусом. Ця подія відбулася також у 1918 році, але на два місяця пізніше, у травні. На урочистостях, що проходили біля пам'ятника Джорджу Вашингтону, був присутній президент Сполучених Штатів Вудро Вільсон. Після довгих промов, музики, оплесків літак, нарешті, піднявся у повітря, тримаючи курс на Філадельфію. На його борту був вантаж коштовної пошти, яка завдяки рекламі повинна була стати філателістичним раритетом. На жаль, пілот літака збився з курсу і заблукав. Літак приземлився біля міста Уолдорф (штат Меріленд), опинившись від призначеного пункту приземлення на набагато більший відстані, ніж перед вилітом. Так і не набувши раритетів, пошта була перевантажена і відправлена за призначенням у звичайний спосіб – залізницею.

Але повернемося до поштової авіалінії Відень – Краків – Львів – Проскурів – Київ. Перші рейси літаки виконали з 20 по 30 березня. Вилетівши з Відня о 9 годині ранку і подолавши 350 км, літак виконав першу посадку у Кракові о 12 год. 10 хв. Після дозаправки паливом політ продовжувався 300 кілометрів до Львова. Оскільки у ті часи польоти здійснювались за візуальними орієнтирами, пілотажні прилади були примітивними, а радіонавігаційне забезпечення повітряних ліній відсутнє, рейси виконувались лише у світлу частину доби. Тому літовище у Львові повітряна пошта залишала тільки ранком наступного дня, долала відстань у 250 між Львовом

і Проскуровом, потім – ще 300 кілометрів – і, нарешті, прибувала до Києва. Таким чином австрійський представник в Україні граф Форгах отримував кур'єрську пошту тільки через добу.

З 31 березня по червень 1918 року час перельоту був значно скорочений і проходив за наступним графіком: виліт з Відня о 5³⁰ ранку, посадка у Кракові о 9⁰⁰; виліт з Кракова о 9³⁰ і посадка у Львові о 12⁰⁰; старт зі Львова о 12³⁰ і посадка у Проскурові о 15⁰⁰. З Проскурова останній етап рейсу починався о 16⁰⁰ і закінчувався у Києві о 18³⁰. З червня по 15 жовтня графік доставки крилатої пошти зсунувся на годину раніше. Політ з Відня починався о 4³⁰ ранку і закінчувався у Києві о 17³⁰.

Таким чином маршрут 1200 кілометрів долався за 13 годин, замість двох діб залізничним транспортом – рекордний термін доставки пошти на початку двадцятого сторіччя.

Керівником лінії повітряної пошти був один з ініціаторів її створення австрійський військовий літун Август Рафт. Регулярність роботи і чіткий рух за розкладом на протязі всього маршруту забезпечувались стараннями цього видатного авіатора. Найбільш інтенсивним був поштовий маршрут Відень – Краків – Львів. Посилки, кореспонденція та інші поштові відправлення за допомогою спеціальних кур'єрів вручалися адресатам через декілька годин після посадки літаків.

Лінію повітряної пошти обслуговувало декілька типів літаків. Крім "Бранденбургів" курсували двомісні "Румплери-Ц-1" та "Альбатроси-Ц-5". Літали вони зі швидкістю від 120 до 150 км/год, мали силові установки потужністю від 120 до 260 кінських сил, у залежності від типу літака. Двигуни іноді підвозили, траплялися вимушені посадки. Був і трагічний випадок на ділянці маршруту Відень – Краків. Через відказ двигуна літак знизився і, зачепившись за високі дерева, зазнав катастрофу. Двоє пілотів загинули. Однак, в цілому, лінія працювала інтенсивно і регулярно.

А що до першої марки повітряної пошти, то вона вийшла в світ 31 березня 1918 року і являла собою серійну австро-угорську марку з наддруковкою "FLUGPOST". З тих часів стало традицією випускати поштові марки і штемпелі до ювілейних дат. Інтерес являють поштові конверти, випущені у 1989 році у Відні на честь авіапоштового маршруту на ділянці Відень – Львів з маркою; на ній зображено фрагмент першого старту літака з поштою на борту. В Україні з нагоди 75-річчя відкриття першої міжнародної лінії поштового

зв'язку було випущено дві марки художника А. Бечкера, на яких зображено літак "Бранденбург-Ц-1" і сучасний пасажирський лайнер. Був надрукований конверт і проведено спецпогашення марки, яке датується 31 березня 1993 року.

Бібліографія:

- M. Mikulski, A. Glass. Polski Transport Lotniczy 1918-1978 r. – Warszawa, 1980
Biblioteczka "Skrzydlatej Polski" N 22, S. 29
Lipsia Katalog Europa (до 1945 р.) – С. 685
Sammler Express. – NN 10, 11. – 1978 г.
Українське Слово. – 22 березня 1988 р. – С. 2

**Голова ГАИТЕТ (Галицького Історико-технічного товариства)
Ярослав ЯНЧАК
Член правління ГАИТЕТ
В'ячеслав ЧИЖЕВСЬКИЙ**

* * *

У 1920-30-х рр. поштові авіаперельоти здійснювались через Львів у багатьох напрямках: у Румунію (у 1925 р. відкрито поштовий маршрут Львів–Бухарест), Чехословаччину (для перевезення авіацією пошти зі Львова у Брно у 1927 р. було проштемпельовано 85 конвертів); у 1931 р. відкрито поштову авіалінію Гданськ–Варшава–Львів–Бухарест–Софія–Салоніки, у 1932 р. Львів–Рига, з 1936 р. здійснювались перельоти до Афін, Тель-Авіву і Єрусалиму. Конверти авіапошти штемпелювались спеціальними штампами, що зараз становлять для філателістів неабиякий інтерес.

А от ще декілька цікавих епізодів з історії повітряної пошти. Крім авіації у доставці кореспонденції використовували і такий ретро-спосіб як голубина пошта. На депешах, що їх переносив птах, стояли штампи з номером голуба і штемпелі з датами (наприклад "Lwow-Warszawa 6-7 1926"). Голубина пошта використовувалась і у військових цілях – на маневрах. (Один з прикладів – військові маневри у серпні 1925, Львів–Варшава).

Ще більш розповсюдженою була "балонна" пошта. Повітряні балони здійснювали поштові перельоти переважно за локальними маршрутами: до Борцова, Заліщиків, Катовиць, Мельниці-Полдільської, Касперовець, Устя-Біскупієвого. Всього у такий незвичний спосіб було перевезено (проштемпельовано) 1750 листів. З нагоди перевезення пошти повітряними балонами виготовлялись спеціальні штемпелі, беззубцові наклейки.

(Витяг з роботи Я. Янчака і В. Чижевського "Спецпогашення пошт, авіаційні конверти та штемпелі")

Будинок Головної пошти. Фото початку ХХ ст.

АКЦІОНЕРНИЙ ПОШТОВО-ПЕНСІЙНИЙ БАНК “АВАЛЬ”

Один з перших банків незалежної України – банк “Аваль”, зареєстрований Національним Банком України 27 березня 1992 року як багатoproфільний, універсальний акціонерний комерційний банк, а 18 квітня 1994 року перереєстрований в акціонерний поштово-пенсійний банк (АППБ) “АВАЛЬ”. Рішення про створення поштово-пенсійного банку на базі “АВАЛЮ” було прийнято колегією Міністерства зв'язку та Пенсійного фонду України і погоджено на зборах акціонерів банку 21 січня 1994 року.

Створення АППБ “АВАЛЬ” стало помітним кроком вперед у розвитку вітчизняної банківської справи, дозволило в короткі терміни охопити кредитно-фінансовими стосунками чималі верстви населення.

По-перше, нарешті з'явилася можливість своєчасної виплати пенсій завдяки акумулюванню відповідних коштів в межах одного банку і своєчасному “переливанню” саме в ті регіони, де відчувається їх дефіцит.

По-друге, широке використання розгалуженої мережі поштових відділень, ліній зв'язку та іншої матеріальної бази Міністерства зв'язку як основи для успішного функціонування банківських структур значно наблизило “АВАЛЬ” до безпосереднього споживача його послуг – конкретної людини.

За роки існування “АВАЛЮ” склалася і удосконалюється така багаторівнева функціональна структура банку:

ПЕРШИЙ РІВЕНЬ

– центральний банк у м. Києві;

ДРУГИЙ РІВЕНЬ

– обласні дирекції та філії;

ТРЕТІЙ РІВЕНЬ

– районні і міські філії;

ЧЕТВЕРТИЙ РІВЕНЬ

– безбалансові відділення, так звані “винесені робочі місця”, розташовані переважно у поштових відділеннях зв'язку.

ЛЬВІВСЬКА ОБЛАСНА ДИРЕКЦІЯ АППБ “АВАЛЬ”

Обслуговує підприємства та установи Міністерства зв'язку України, Пенсійного фонду України, інші підприємства, установи, організації державної й недержавної форм власності.

Надає широкий спектр банківських послуг.

Серед них:

- розрахунково-касове обслуговування клієнтів;
- залучення валютних коштів на депозитні рахунки, в т.ч. у великих розмірах;
- відкриття і ведення валютних рахунків клієнтів;
- надання валютних і карбованцевих кредитів;

- виплату переказів в іноземній валюті фізичним особам через систему “ВЕСТЕРН ЮНІОН” (США);
- передплату акцій банку, виплату дивідендів та ін.

Наша адреса:

290000, м. Львів, вул. Словацького, 1,
Головпоштамт
тел.: (0322) 27-12-49, 27-12-50, 27-13-50.
факс (0322) 27-12-50; 27-13-50; 72-36-45.

Підрозділи ЛОД АППБ “АВАЛЬ”

- Перша Львівська філія:
м. Львів, вул. Стрийська, 45
тел. (0322) 63-51-01
- Дрогобицька філія:
м. Дрогобич, вул. Д.Галицького, 21
тел. (244) 3-34-43; 3-83-90
факс 3-13-62
- Яворівська філія:
м. Яворів, вул. Львівська, 10
тел. (259) 2-18-78
- Шевченківське відділення:
м. Львів, вул. Б.Хмельницького, 212
тел. (0322) 52-81-47
- Бориславське відділення:
м. Борислав, вул. Грушевського,
тел. (248) 5-84-46; 5-21-44
- Бродівське відділення:
м. Броди, вул. Шевченка, 24
тел. (266) 4-40-03; 4-40-13
- Буське відділення:
м. Буськ, вул. Львівська, 75
тел. (264) 2-14-99
- Миколаївське відділення:
м. Миколаїв, вул. Грушевського, 20
тел. (241) 3-13-35; 3-18-43
- Самбірське відділення:
м. Самбір, вул. Рудецька, 37
тел. (236) 3-29-32
- Стрийське відділення:
м. Стрий, вул. Поштова, 3
тел. (245) 5-83-02
- Рава-Руське відділення:
Рава-Руський КПП
тел. (0322) 27-17-64
- Червоноградське відділення:
м. Червоноград, вул. Стуса, 1
тел. (249) 2-45-87
- Залізничне відділення:
м. Львів, Львівська митниця
тел. (0322) 27-18-17
- Трускавецьке відділення:
м. Трускавець, вул. Бориславська, 47
тел. (247) 6-80-85, 6-60-85

Всесвітній день пошти

9 жовтня 1996 року світова громадськість святкувала Всесвітній день пошти з нагоди підписання у 1874 році у Берні повноважними представниками 22 держав першої міжнародної угоди, яка регламентує міжнародну поштову службу Всесвітнього поштового союзу (ВПС).

На протязі багатьох років Поштової адміністрації створили ефективну і досконалу мережу для відправлення пошти в усі кінці світу. Але ця система, розроблена кілька років назад, не завжди відповідає нинішнім вимогам клієнтів, які змінилися внаслідок швидкого росту обсягів відправлень, у тому числі поштової реклами і ділової пошти, а також змін, що сталися на ринку зв'язку.

Сеульська поштова стратегія (СПС), затверджена у столиці Кореї у 1994 році, проголошує загальні принципи дій, які потрібно прийняти, щоб протистояти розвитку поштового оточення. У ній є два положення, що заслуговують на особливу увагу: покращення якості служби і отримання більшої автономії управління. Це дасть можливість покращення обслуговування клієнтури і забезпечення відповідного іміджу Поштової служби.

Директор поштового менеджменту та технологій ОПЗ "Львівпошта"
П.С. ГАРМАТІЙ

Львів у форматі поштової картки

Поштова картка як вид поштового відправлення існує більше ста років. Як не дивно, вона й досі залишається одним з найпопулярніших видів відправлень. Нема, напевно, родини, в якій не зберігали б поштівки. Хтось збирає квіти, хтось фотографії акторів, поздоровчі листівки, Україніку, Шевченкіану, видові картки, серед яких гідне місце займають поштівки з видами Львова. Дотепер у старих родинних альбомах можна знайти, наприклад, поштівку із зображенням Стрийського парку, яку друзі надіслали адресату для поповнення колекції, дата на поштівці — 31 грудня 1899 року. Отож згадаємо дещо з історії львівської поштової картки...

30 листопада 1865 р. на конференції Німецького Поштового товариства в м.Карлсруе обер-поштмейстер Пруссії Генрих фон Штефан запропонував введення в обіг "поштового листка" (Postblatt), що призначався для відкритих повідомлень. "Поштовий листок" вже мав основні ознаки сучасної поштівки, але тоді пропозиція була відхилена через високий поштовий тариф — один зільбергрощ.

26 січня 1869 р. професор політичної економії Віденської військової академії Емануїл Герман надрукував у віденській газеті "Neue freie Presse" статтю, в якій доводив необхідність введення нового типу відправлень: карточки з текстом, розміром конверта. На його думку карточки можна було б відправляти поштою у відкритому вигляді за помірковану ціну — 2 крейцери.

В статті Германа вперше пролунала назва "кореспондентська картка" (CORRESPONDENZ KARTE). Стаття не залишилася непоміченою. Австрійський уряд об'єднав пропозицію Г.фон Штефана з поміркованим тарифом Е.Гофмана і 22 вересня 1869 р. випустив перші в світі поштові відкриті листи. Вже з

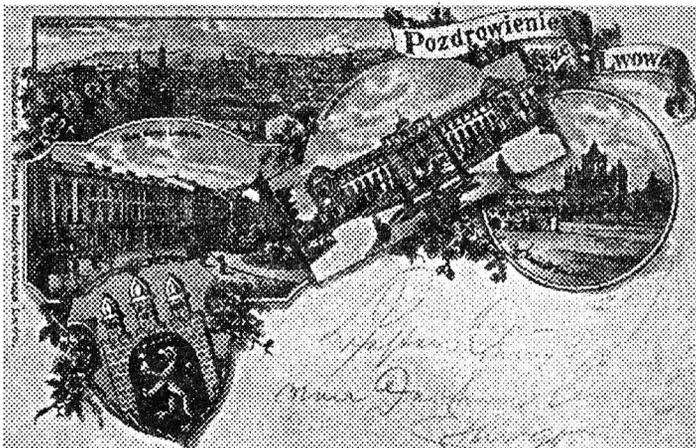
1 жовтня 1869 р. вони були впроваджені в обіг на території Австро-Угорської імперії. Як виглядав цей новий вид поштових відправлень?

Відкритий лист мав вигляд картки з цупкого жовтуватого сірого паперу, без ілюстрації, розміром 120x80 мм, з написом німецькою — "KORRESPONDENZ KARTE" — або угорською — "LEVELEZES LAP" — мовами, у правому куті — надрукована поштова марка лимонного кольору вартістю 2 крейцери.

Відразу ж поштова картка набула надзвичайної популярності: за три місяці 1869 року розійшлося майже 3000000 примірників! До початку наступного року новинка розповсюдилась в Європі, картками охоче користувалися в Англії, Німеччині, Швейцарії. У грудні 1871 р. в Австро-Угорщині друкуються листівки з написами мовами народів тодішньої імперії.

Днем народження першої в світі ілюстрованої поштівки вважається 16 липня 1870 р. Цього дня була проголошена мобілізація німецької армії (йшла франко-пруська війна). Німецький книготорговець та видавець ілюстрованого журналу "Oldenburger Volksbot" з м. Ольденбурга. Август Шварц видав першу художню поштівку з віньєткою на адресній стороні розміром не більше поштової марки, що зображувала артилериста з гарматою. Крім того, А.Шварц видав ще дві серії листівок по 25 прим. в кожній з малюнками з "Oldenburger Volksbot".

У березні 1872 р. перші друковані поштівки (гравюра на сталі) з видами Цюріха виготовляє цюріхський видавець П.Х.Лохер. З перших днів свого існування поштівки перетворилися на улюблений об'єкт колекціонування; в жовтні 1896 був створений "Міжнародний союз колекціонерів поштових карток".

Важливим моментом в історії ілюстрованої поштівки стало скасування заборони писати щось крім адреси на зворотній стороні листівки. З 1904 р. зворотня сторона поштівки розділяється ризкою наполовину. Ліва сторона призначається для письмового повідомлення, права — для написання адрес одержувача та відправника.

Перші ілюстровані поштівки були тільки чорно-білими. Біля 1890 р. почали з'являтися листівки, виконані у техніці кольорової хромолітографії. В кінці 90-х років XIX ст. почали використовувати такі техніки, як автотипія та фототипія, спочатку — чорна, потім — сепія та кольорова. З часом техніка виконання стає більш різноманітною, поступово з'являються цинкографія, ксилографія, геліографія і, нарешті, фотографія. Напередодні першої світової війни вже широко використовуються меццотінто та офсет, що дало можливість суттєво збільшити кількість поштівок — найбільш популярного в ті часи поштового відправлення.

Важко визначити рік видання першої галицької ілюстрованої поштівки. Відомий філокартист та дослідник М.Забочень вважає, що однією з перших листівок, виданих в Україні, можна назвати картку з написом "Поклон из Киева", яка пройшла пошту 1896 р. Картки такого типу ("Поздоровлення з...", "Привет из...", "Gruss aus..."), виконані в техніці кольорової хромолітографії, були найбільш поширені в 1890-1910 рр. Так само умовно можна вважати першою львівською поштовою листівкою із зображенням фігури Матері Божої на пл.Маріацькій, датовану 1894 р., друковану накладом Яна Бромільського.

Всі фольклористи, закохані у львівській тематиці, неодмінно зустрічаються з величезною кількістю видавництв та видавців цієї популярної продукції. Зрозуміло, ця стаття — не каталог поштівок, але спробуємо узагальнити інформацію та розповісти про найбільш відомих видавців.

До найстаріших поштівок відносяться серії листівок видавництва Салону польських митців у Кракові, що видавалися щорічно з 1897 до 30-х років XX століття.

Наприкінці століття ініціативу краківських видавців "перехоплюють" львівські підприємці. Раптом виявилось, що поштівка — чудова реклама. Найбільш поширеною була продукція Закладу світлодрукув (Голя, 11^а). Першим із львівських купців почав видання поштівок Ян Бромільський, власник складу паперів, приборів до писання, малювання. Фірмовий магазин Яна Бромільського знаходився у готелі "Жорж". Справи йшли добре, і в 1906 р. він відкриває фірмовий магазин в "Гранд-Готелі", не забуваючи, попри свою основну роботу, видавати поштівки з видами Львова.

Ще до винаходу поштової картки фотографії з видами міста на обрізному картоні виготовляли та продавали в своїх ательє відомі львівські фотографи Юзеф Едер та Едвард Тшемеський. Фірма "Е.Тшемеський" була створена в 1869 р. Ательє знаходилось на вул.Січових Стрільців, 5, згодом власник відкрив філію на Личаківській, 9. Негативами Тшемеського широко користувалися у виданні поштівок. Непогану серію видів міста випустив і його заклад у 1901 р. Для творчої манери Едварда Тшемеського були характерні неординарність бачення, висока професійність; він свідомо уникав тривіальних сюжетів,

пропонуючи глядачеві свіжий погляд на старі вулиці Львова. Традицію батька гідно продовжувала спадкоємиця — донька Зофія, — що вийшла заміж за фотографа Рудольфа Хубера.

Послугами кращих фотографів міста користувався власник фабрики паперових виробів (Богомольця, 9) Станіслав Веруш Немойовський. У 1899-1906 роках було видано декілька серій поштівок з видами Львова, для яких було використано негативи знаних львівських майстрів Д.Мазура (Пекарська, 1) та Т.Багриновича. Це надзвичайно гарні, оригінально виконані листівки. Наприклад, — дві панорамні поштівки роботи Т.Багриновича; поштівки, надруковані одним кольором на фользі. Цікавим є вид львівської Опері у сецесійному оформленні із зображенням актриси театральної трупи (акторки Кароліна Клішевська, Амалія Каспрович і т.д.).

Окрасою колекцій можна назвати видавничі серії Францішека Бауера, Адольфа Зільбера, М.Рогатінера, Й.Регенбогена. Ці промисловці чітко усвідомили значення поштівки в рекламі своїх підприємств. Листівки видають власник антикарної книгарні М.Хьольцль (Трибунальська, 14), книгарня "Сейфарт та Дидинський" (Театральна, 1). Різноманітністю сюжетів та відмінною якістю приваблюють і дотепер видання книгаря-антиквара Д.Грунда (Театральна, 16).

З 1901 р. виданням поштівок з видами Львова займається купець Леон Пропст. Широко відомий у місті магазин Пропста (продаж паперів письмового знаряддя, галантереї) знаходився на пл. Міцкевича, 3, де тепер розташовується салон "Художник". Спочатку на замовлення Пропста поштівки друкувала празька фірма "Lederer & Popper", пізніше їх друкує його власне видавництво, що знаходилось в тому ж будинку зі сторони вул.Вороного.

Серед українських видавців помітно вирізняються поштівки друку "Товариства для розвою рускої штуки" (1906 р.). Завзято видавав поштівки створений у 1907 р. кооператив "Сокільський Базар". Це торговельно-промислове товариство на початку своєї діяльності торгувало шкільними приборами та гуцульськими виробами. В 1912 р. кооператив змінив назву на Союзний Базар, поступово фірма перейшла на торгівлю паперовими, шкільними та канцелярськими виробами. Під час першої світової війни російській власті закрили підприємство, проте вже через рік воно продовжило діяльність.

Але, безперечно, найпотужнішим серед українських видавництв було приватне підприємство Григорія Гануляка "Русалка" (Лисенка, 10). "Русалка" була заснована у 1910 р., від першого дня існування видавництво було скероване саме на видання листівок. До початку першої світової війни було надруковано більше 2000000 (!) листівок трикольоровим друком. По війні видавництво відновило та поширило свою роботу на видання часописів і книжок. З 1922 р. "Русалка" періодично випускала "Театральну бібліотеку"; як безкоштовні додатки до "Театральної бібліотеки" Гр.Гануляк щорічно видавав дві серії поштівок та календар.

Для видавництва Гануляка була характерна надзвичайно широка тематика листівок. Видавалися серії з портретами діячів української історії та культури, народні орнаменти, святкові поштівки роботи кращих українських художників (О.Курилеса,

О.Кульчицької, С.Гординського, Я.Пстрака, А.Манастирського), ілюстрації українських пісень і, звичайно, Львів. Пам'ятки архітектури міста, українські установи, події громадського життя – все це знаходило відображення у видавничій діяльності "Русалки".

Непогані листівки видавав у своїй літографічній майстерні (вул.Ю.Дрогобича,4) А.Андрейчин, такою ж діяльністю займався і кооператив "Червона Калина" (Руська, 18). Кооператив був створений у 1921 р. як гурток колишніх старшин та стрільців. Спочатку діяльність видавництва обмежувалась тільки виданням календаря-альманаха "Червоної Калини" та малих брошурок з мемуарами. Згодом воно перетворилося на найбільший видавничий кооператив. Від 1929 року видавався окремий

щомісячний історичний ілюстрований часопис "Літопис Червоної Калини".

Цікава сторінка львівської філокартії – листівки, що їх видавали окремі промисловці, власники готелів, пансіонатів, ресторанів, кав'ярень, крамниць. Як правило, фото виконувались відомими фотографами. Наприклад, ательє М.Мюнца (Гнатюка, 11) виконувало такі роботи для кав'ярень "Сан-Сусі" (Банківська, 5), "Аббазія" (Наливайка), "Японська" (Городоцька, 5), "Віденська" (пр.Свободи), "Американська" (Січових Стрільців, 11), "Кришталевий Палац" (Пасаж Миколая), цукерень В.Подгалича (пр.Шевченка, 5), Л.Залевського (пр.Шевченка, 10), молочарні М.Белковича (Ст.Бандери, 31), ресторану Мар'яна Лясоцького (пл.Міцкевича, 9), готелю "Жорж", пансіонату "Затишок" (Ів.Франка)...

Дуже вдалим є серія листівок з репродукціями живописних видів міста. До них можна віднести поштівки, друковані видавництвом "Русалка" в 1899-1910 рр. Насамперед, це роботи відомого львівського художника Одо Добровольського. Йому притаманне тонке відчуття Львова, його атмосфери, колориту – його душі. Це передає навіть репродуковане зображення на поштівці. Не можна оминати увагою серію з акварелями Ст.Тондоса, яку в 1899-1919 роках видавало краківське видавництво "Акрополь". Крім Тондоса з "Акрополем" працювали Ст.Бізанц, В.Гутовський, В.Скочилас. А.Сеткович виконав малюнки з видами Львова для серії, що виходила на замовлення готелю "Жорж" у 1904-1918 рр. у видавництві "Штука".

На поштівках були репродуковані у різний час роботи Я.Пстрака, В.Манастирського, Л.Тировича. Тема Львова на поштових картках – невичерпна, кожна нова листівка в колекції збирача – матеріал для роздумів та пошуку.

Від самого початку існування поштівки Львів привертав увагу видавців. Хто тільки не друкував видових карток Львова! Відзначимо вже згадані краківські видавництва, дрезденське видавництво "Rommler & Jonas" (1899-1903 рр.), московське видавництво "Д.Хромов і М.Бахрах" (серія "Російські війська у Львові", 1915 р.), перемиське видавництво "Сучасне мистецтво", фотозаклад З.Гольдхаммера в Бродах, "Леон Розенштайн" (Будапешт-Дрогобич), "В.Найберт" (Прага), Франца Шолера у Відні, видавничі товариства "Друкар" (Київ), "Галицька накладка" (Коломия). У 20-30 роках друком листівок займалися львівські підприємства: цинкографічний заклад "Геліос" (Лермон-

това, 14), "Кліш" В.Шльоссера (Дорошенка,10), "Сарматія" Вл.Шульца (пр.Шевченка, 8), видавничий заклад "Про-Арте" (Личаківська, 3), "Народна друкарня" Е.Зимного на Банківській, 2, графічний заклад "Арс" (Дорошенка, 32), артистична літографія А.Хегедуша (Ю.Дрогобича, 4), "Фототип" (Личаківська, 34), "Ата" (Пекарська, 10).

Багато цікавих поштівок видано без зазначення вихідних даних. Наприклад, існує серія поштівок сфотографованих аерофотозіомкою.

Окреме місце серед львівських поштівок займають передвоєнні випуски книжкової фірми "Атлас". До співпраці були залучені кращі львівські фотографи – члени Львівського Фотографічного Товариства: В.Ромер, А.Ленкевич, Я.Межецька,

М.Вонторек, Х.Миколяш, Бр.Купец, В.Пухальський, А.Смялковський, Т.Кристок, І.Мацейко, віленський фотограф Ян Булгак. Діяльність "Атласу" в сфері фотографії та виданні поштівок, безперечно, заслуговує окремої розповіді, тому обмежимося цією згадкою. У березні 1991 року п. Олександра Гарлицька, донька відомої майстрині фотографії Яніни Межецької, видала карнет з репродукціями деяких поштівок фірми "Атлас" роботи вищезгаданих фотографів. Це заохочує до подальшого розвитку теми.

Поштівка з будинком на Валовій, 8. У листопаді 1918 р. тут розміщувалось головне поштове відділення ЗУНР

Отже, Львів з його архітектурними ансамблями, міськими пейзажами, околицями був і залишається націкавішим об'єктом уваги для колекціонерів, прихильників та знавців його минулого, саме поштові картки, крім своєї безпосередньої функції, фіксували всі зміни, що відбувалися у місті, визначні події суспільного життя. Цей матеріал не претендує на повне розкриття теми, він може бути лише камінцем у фундаменті повного каталогу поштівок львівської тематики, виданих з 1894 по 1996 рік.

Ірина
КОТЛОБУЛОВА

Пошта Листопадового Чину

Великий зрив українського населення Галичини привів до створення Західно-Української Народної республіки. В період з 1-го по 10 листопада 1918 року були сформовані основні органи управління нової держави, в тому числі поштове міністерство – Державний Секретаріат пошти та телеграфу, як його тоді називали. Очолив новий уряд активний діяч національно-демократичної партії, організатор українських профспілкових організацій в поштівництві Олександр Писецький.

Від старої Австрії йому залишився у спадок досить досконалий закон про поштову справу від 5 листопада 1837 р., добре вишколений поштовий персонал, центральна Дирекція пошти і телеграфу для королівства Галичини і Льодомерії та числені поштові відділення на всій території новоствореної ЗУНР. Біда полягала в тому, що з перших днів існування молода республіка була втягнута у жорстоку боротьбу з поляками, військові фронти поділили і місто Львів, і всю Галичину. Поштарі, здебільшого поляки, саботували розпорядження української влади. Незважаючи на це, вдалося організувати розділити територію ЗУНР на окремі округи, де місцеве урядування турбувалося про всі потреби, в тому числі й поштові. Управи поштових урядів теж перейшли в українські руки. Як описує в своїх спогадах колишній працівник Дирекції пошт і телеграфів ЗОУНР М.Секретар, у Коломиї пошту очолив Микола Івасюк, у Стрию Ярослав Сингалевич, у Дрогобичі – Іван Калинович, у Станіславові – Теодор Піщак, у Чорткові – Лев Хоміцький, у Бродях – Лев Левицький, у Бучачі – Станіслав Сіяк, у Самборі – Ярослав Хоміцький і т.д.

У Львові вже в перших днях листопада лінія фронту пролягла по вул. Осолінського – Словацького – Єзуїтський город. Будинки Головної пошти, де містилася центральна Дирекція на всю Галичину, декілька разів переходив з рук у руки. На той час у Львові існувало 19 поштових відділень, але більшість з них, так само як головна пошта, виявились або по польській стороні, або не могли функціонувати через нестачу працівників.

Найбільш організованим виявилось поштове відділення № 8 по вул.Валовій (номер зберегло і донині). Розташоване в будинку Товариства ім.М.Качковського, воно було укомплектоване виключно українським персоналом і фактично виконувало роль головної пошти під час військових дій. Через нього велась кореспонденція у доступних для українців південному та південно-східному напрямках. Випустити оригінальні марки в умовах боїв не видавалось можливим, і використовувались запаси наявних австрійських марок, які гасилися каучуковим штампелем з українським написом “Львів”. Разом з тим начальник 8-го відділення звернувся до зверхників за дозволом здійснити на австрійських марках спеціальний український надрук. Дозвіл було отримано, і у львівського гравера Аппля виготовили восьмикутний металевий штамп з візерунком лева в короні, зверненого наліво, та з написом “Західно –

Львівський випуск марок ЗУНР

Укр. – Народна – Республіка”. Ним було передруковано чорною фарбою австрійські марки: 3h фіолетова – 2200 шт., 5h зелена – 3400 шт., 10h червона – 6700 шт. та 20h темно- і світлозелена – 8000 шт. Декілька десятків пробних надруків зроблено фіолетовою фарбою на марках номіналом 20h. Це були перші українські поштові марки на території ЗУНР. 20 листопада вони поступили у поштовий обіг, але вже 22 листопада

Оригінальні марки ЗОУНР (1-й випуск)

українська влада покинула Львів, і поштарі вимушені були евакуюватись у Ходорів, де ці марки використовувались для оплати кореспонденції. Відомі їх гашення штампелем “Львів”, “Ходорів”, “Станіславів” і “Коломия”. На жаль ряд каталогів, зокрема “Івер”, не вказують цих марок або ставлять під сумнів їх поштовий обіг.

Оригінальні марки ЗОУНР (2-й випуск)

Здійснивши евакуацію спочатку до Тернополя, а потім у Станіславів, О.Писецький залишився без кваліфікованого персоналу і вимушений був вести все урядування самостійно, видаючи розпорядження усно або телеграфом без оформлення відповідної документації.

У перших днях січня 1919 року самостійний Державний Секретаріат пошт і телеграфу було скасовано, і на його основі створена Дирекція у складі реорганізованого Секретаріату шляхів, пошт і телеграфів, який очолював високий урядовець Дирекції Залізниць у Станіславо-

ві Іван Мирон. Проте на практиці ситуація склалася інакше – фактично продовжували існувати два Секретаріати. М.Секретар згадував: “Державний секретаріат шляхів з підлеглою йому дирекцією залізниць у Станіславові та державний секретаріат пошт і телеграфів, що на чолі з О.Писецьким і надалі продовжував своє урядування, користуючись і надалі недійсною вже печаткою “Державний Секретаріат Пошт і Телеграфів”. Нічим не оправдана амбіції колишнього державного секретаря пошт і телеграфів, що уважав, здається, невідповідним, будучи раз державним секретарем займати опісля нижче становище управителя дирекції пошт і телеграфів, була причиною, що поштово-телеграфної адміністрації не розбудовано та не нав’язано ніякого контакту з підлеглими поштовими урядами.”

Незважаючи на усі труднощі, праця над розбудовою національної поштової служби тривала. У березні 1919 р. О.Писецький виїхав у складі торговельної місії до Відня, де повинні були бути підписані договори про поштову співпрацю з Австрією та Чехословаччиною, виготовлення оригінальних марок ЗОУНР. До Станіславова прибула поштова місія УНР, яка вивчала можливості створення єдиної поштової служби в об’єднаній українській державі.

Для забезпечення кадрами поштових урядів організовувались короткотермінові курси, які досить швидко зуміли забезпечити кваліфікованими працівниками не лише цивільну пошту, а й новостворену польову пошту Української Галицької Армії. Велика заслуга в організації цих справ належить керівникові Дирекції пошт і телеграфів, колишньому управителю поштового уряду в Бучачі Станіславу Сіяку. Проте політика і військове становище на Західній Україні погіршувались з дня на день. Станіславів опинився у фронтній зоні, і влада ЗОУНР вирішила вибратись на схід. Ще деякий час адміністрація Дирекції займалася персональними справами поштових урядів на території, зайнятій УГА, але з переходом армії за Збруч і ця акція припинилася. Деякі поштовики знайшли роботу в Кам’янецькій окрузі, дехто перейшов у розпорядження уряду УНР, частина повернулася додому, а частина влилась у кадри польової пошти УГА.

Хоч існування української поштової служби на Західній Україні не було довготривалим, вона вписала славу сторінку в історію змагань нашого народу за власну Державу.

Олександр ШИШКА

Використана література: статті М.Секретара та С.Шрамченка у часописі “Український філателіст” і праця І.Булата “Illustrated Postage Stamp History of Western Ukrainian Republic 1918-1919.”

Однією з нових послуг, які надає Львівська дирекція, є обслуговування пластикових карт. Пластикові карти міжнародних платіжних систем таких, як Visa International та Europay є найбільш престижним та розповсюдженим засобом розрахунку за допомогою безготівкових грошей. Акціонерний поштово-пенсійний банк "Аваль" у листопаді цього року став принциповим учасником вищезгаданих платіжних систем. Це дає банку можливість користуватись усіма правами у платіжних системах при здійсненні розрахунків.

На сьогоднішній день у світі нараховується більше 500 мільйонів держателів пластикових карток. Використовуючи пластикові карти АППБ "Аваль", Ви зможете отримати повний пакет послуг більше ніж у 12000000 установ у світі і більше ніж у 220 країнах і регіонах, де для розрахунків приймають ці платіжні карти. Ви зможете отримувати не менше 300 доларів в день більш ніж у 250000 банкоматах у всьому світі, а також у будь-якому банку, де є символіка Visa, MasterCard чи Eurocard.

Успішно діє і поширюється мережа обслуговування по карточкам Visa, MasterCard, Eurocard у нашій країні. Вже зараз банк "Аваль" може Вам запропонувати цю послугу. Ви зможете оплатити товари і послуги у 1000 установ, компаній, магазинів та ресторанів, отримати готівкою ВКВ у 400 пунктах касового обслуговування на території України. До Ваших послуг термінали та банкомати АППБ "Аваль", які розташовані у кожному обласному центрі України.

Окрім можливості розрахуватись за допомогою карточки у будь-якій країні світу, не втрачаючи коштів при конвертації Вашої ВКВ у місцеву валюту, Ви забезпечите збереження Ваших коштів навіть у випадку втрати чи крадіжки Вашої карточки. Вам необхідно тільки повідомити про це в АППБ "Аваль" чи в найближчий банк – член Visa International чи Europay.

Львівська обласна дирекція АППБ "Аваль" пропонує Вам такі види пластикових карт:

- **Visa Aval Electron** – надійний засіб використати Ваші заощадження в іноземній валюті як в Україні, так і за її межами. Придбавши цю карту, Ви позбавите себе проблем, що виникають при отриманні дозволу на вивіз іноземної валюти за кордон
- **Visa Aval Classic** – (приватна та корпоративна) – універсальний засіб розрахунків, що надасть Вам можливість завжди та всюди здійснити легко і швидко будь-які витрати, пов'язані з купівлею товарів чи послуг.
- **Visa Aval Business** – (приватна та корпоративна) – допоможе Вам вирішити всі проблеми, що виникають при отриманні та використанні іноземної валюти на відрядження та представницькі витрати Вашої фірми, а також скористатися послугами Всесвітньої служби допомоги Visa.
- **Visa Aval Gold** – це престиж, комфорт і гарантія особливої уваги при обслуговуванні. Для держателів Visa Aval Gold передбачений широкий спектр додаткових послуг, які Вам надасть служба допомоги Visa – Global Customer Assistance Service та International SOS Assistance.

Починаючи з січня 1997 року ми зможемо запропонувати Вам також такі пластикові картки, як:

- Eurocard/MasterCard Aval Classic (приватна та корпоративна);
- Eurocard/MasterCard Aval Business (приватна та корпоративна);
- Eurocard/MasterCard Aval Gold (приватна і корпоративна).

Якщо Вас зацікавила ця інформація, звертайтеся до нас. До Ваших послуг кваліфіковані працівники Банку, готові відповісти на всі Ваші запитання.

Наша адреса: Україна, 290000, м. Львів, вул. Словацького, 1.
Телефон: 27-16-81, 27-14-20
Факс: 27-13-50.

"Центр Європи" сьогодні видає книги з історії Галичини, буклети "Архітектурні пам'ятки Львова", мистецтвознавчу літературу, каталоги виставок, путівники. Друк чорно-білий та кольоровий.

"Галицька брама" – незалежна газета. Друкується українською мовою. Розповсюджується вроздріб.

Засновник – видавництво "Центр Європи".

Редакційна Рада:

Ярослав Ісаєвич – директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, історик.

Лариса Крушельницька – директор ЛНБ ім. Стефаніка, археолог

Орест Мацюк – директор Центрального державного історичного архіву України у Львові, архівознавець.

Іван Могилич – директор інституту "Украхідіпроект-реставрація", архітектор.

Андрій Рудницький – зав. кафедрою Львівської політехніки, архітектор.

Сергій Фрухт – видавець.

Головний редактор –

Олександр Шишка,

Технічний редактор –

Ігор Сьомочкін

Відповідальний за випуск –

директор поштового менеджменту та технології ОПЗ "Львівпошта"

П.С. Гарматій

© "Центр Європи"

Редакція не завжди поділяє погляди автора. Відповідальність за достовірність поданих матеріалів несуть автори публікацій

Адреса редакції:

290000, Львів, вул. Костюшка, 18 кімната 307 (3 поверх)

Для листів:

290007, Львів-7,

а/с. 1204

Тел.: 72-35-66

Реєстраційне свідоцтво

серія ЛВ № 175

від 16 серпня 1994 р.

Віддруковано на Львівській обласній книжковій друкарні. Набір і верстка – комп'ютерний центр видавництва "Центр Європи"

Друк офсетний. Обсяг 1 арк.
Тираж 5000
Зам. 3837.